

Avgjørelsesformene i jordskifteprosessen – med vekt på lovrevisjonen av 1998 og noen utilsiktede virkninger

Øyvind Ravna

Vitenskapelig bedømt (refereed) artikkel

Øyvind Ravna: The forms of decision in land consolidation procedure – with an emphasis on the amendment of 1998 and the Land Consolidation Act Article 17(a).

KART OG PLAN. Vol 65, pp. 87–97 P.O.B. 5003 N-1432 Ås, ISSN 0047-3278

In civil procedure the primary aim of the court is to settle lawsuits. In the land consolidation court procedure, by contrast, the main aim of the court concerns resolving indistinct boundaries and improving property structures. These differences have resulted in different forms of legal decisions in the two court systems.

The article gives an overview of similarities and differences between the two procedures. Furthermore, the article presents an analysis of the legal decisions in the land consolidation courts with emphasis on the amendment of the Land Consolidation Act of 1998. By way of conclusion the article discusses some consequences of this amendment with a focus on the relationship between the three legal forms of *regulating decisions*, *settling decisions* and *judgements*.

The appeal system is not examined specifically. However, some examples of the appeal system within the land consolidation court system are given to illustrate intentional and non-intentional effects of the 1998 amendment.

Key words: Land consolidation, severance, legal decisions, judgement, civil procedure.

Øyvind Ravna, Research fellow, Faculty of Law, University of Tromsø, N-9037 Tromsø,
E-mail: oyvind.ravna@jus.uit.no

1 Innledning

I sivilprosessen er domstolens oppgave primært å avgjøre i rettstvister. Selv om jordskifterettene også har slik kompetanse under bestemte forutsetninger, er dette heller et middel for å løse andre oppgaver. Jordskifterettene er særdomstoler med kompetanse positivt avgrenset til tradisjonelt å fastlegge eiendomsgrenser og uklare eiendomsforhold, samt gjennomføre endringer for å oppnå mer tjenlig eiendommer. I dette ligger det at jordskifterettene må ta en rekke avgjørelser av materiell art uten at det nødvendigvis er tvist eller uttrykt enighet. Forskjellene i jordskifte- og sivilprosessens formål, gir seg utslag i

prosessuelle forskjeller herunder hva som ligger i begrepet «rettslig interesse».¹ Jordskifteprosessens formål har medført at det naturlig også er forskjeller i *formene* på avgjørelsene i forhold til sivilprosessen.

I det følgende vil jeg gå inn på avgjørelsesformene i jordskifteprosessen og drøfte de hensyn som er lagt til grunn for de forskjellige formene. I drøftingen vil det bli lagt særlig vekt på lovrevisjonen av 1998,² som er den siste større revisjon av jordskifteloven (jskl.).³ Avslutningsvis vil jeg se på noen følger av lovrevisjonen, bl.a. med henblikk på forholdet mellom avgjørelsesformene *regulerende vedtak*, *rettsfastsettende vedtak* og *dom*.

1. Dette har jeg behandlet tidligere. Se Øyvind Ravna: «En sammenlikning av prosessforutsetninger i sivilprosessen og i jordskifteprosessen» i *Kart og Plan* 2004 (64) nr. 1 s. 20 – 34.

2. *Lov om endringer i lov av 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og endringer i einssilde andre lovar av 18. desember 1998 nr. 84* (i kraft fra 1. januar 1999).

3. *Lov om jordskifte o.a. (Jordskifteloven) av 21. desember 1979 nr. 77* (i kraft fra 1. januar 1980).

Avgjørelsesformene i ankeinstansene blir ikke drøftet særskilt. Rettsmiddelordningen blir likevel satt i fokus for å belyse tilsktede og utilsiktede virkninger av lovrevisjonen av 1998.

Beslutningsformen *skjønn* brukes under visse typer jordskifte.⁴ Den kan dermed hevdes å være en avgjørelsesform i jordskifteprosessen. Det er likevel mer korrekt å si at dette er en form fra skjønnsprosessen som er gjort gjeldene i jordskifteprosessen.⁵ Jeg går ikke videre inn på dette i drøftingene her.

2 Avgjørelsesformene og deres anvendelse

2.1 Avgjørelsesformer etter tvistemålsloven

I kapittel 12 skiller tvistemålsloven (tvml.)⁶ mellom avgjørelsesformene *dom*, *kjennelse* og andre rettslige *beslutning*. *Dom* brukes på realitetsavgjørelser som «helt eller delvis avgjør det krav, som er gjenstand for et tvistemål», jf. tvml. § 137, første ledd. Andre beslutninger kalles *kjennelse* «naar loven kalder dem saa» eller når de «avslutter saken eller en selvstændig del av saken». Dette vanligvis uten å avgjøre sakens realitet. Det er vanlig å dele *kjennelsene* inn i fire hovedgrupper. Jeg går ikke videre inn på disse gruppene, da dette er bredt omtalt i litteraturen, f.eks. Skoghøy.⁷

En siste form for avgjørelse, som i motsetning til de to forannevnte, ikke er positivt definert i tvml. § 137, er *beslutning*, jf. tvml. § 165. Formen kan brukes på mindre viktige prosessuelle avgjørelser som ikke behøver å begrunnes, f.eks. berømmelse av hovedforhandling. Betegnelsen *administrativ avgjørelse* er også brukt om disse.⁸ Skillet mel-

lom slike beslutninger og de noe mer formelle prosessledende *kjennelsene*, vil hovedsakelig skje ut fra avgjørelsens viktighet.

2.2 Anvendelse av tvistemålslovens avgjørelsesformer i jordskifteprosessen

Kapittel 12 i tvml. er gjort gjeldende i jordskifteprosessen så langt det høver, jf. jskl. § 97, bokstav a. Anvendelsesmåten kan variere noe i forhold til sivilprosessen.

Dom har vært nyttet for å avgjøre tvister som behøves avklart «av omsyn til jordskiftet» jf. jskl. § 17, første ledd, siden 1. januar 1980. I praksis har dette også omfattet rettsutgreiing og grensegang. Dette ble presisert i lovrevisjonen av 1998, jf. jskl. § 17, annet ledd.

I jordskifteprosessen har «underliggende rettstvister» vært behandlet prejudisielt. I samme lovrevisjon la departementet til grunn at slike tvister ikke burde behandles slik, men avgjøres ved *dom*.⁹ Dette var årsaken til at det ble gitt nytt tredje ledd. I forbindelse med samme lovendring ble også reglene i tvml. §§ 344 – 354 om *uteblivelsesdom* gjort gjeldene, jf. jskl. jf. § 97 bokstav a.

Kjennelse (orskurd) ble brukt på for å avgjøre tvister fram til 1. januar 1980.¹⁰ *Kjennelse* har naturlig nok fått lang mindre anvendelse etter at jordskifteloven fikk regler om at tvister skulle avgjøres ved *dom*. I dag nyttes *kjennelse* hovedsakelig når en sak blir sluttet uten materiell avgjørelse, f.eks. ved avvisning eller heving. *Kjennelse* brukes også for en del prosessledene avgjørelser slik som standpunkt til rettens habilitet.

Rettsforlik jf. tvml. § 99, er i ikke en avgjørelsesform, men rettslig inngått avtale. I sivile saker medfører forlik at saken blir hevet. I jordskiftesaker innebærer det ofte at tvisten blir bilagt, at grensen blir merket, og saken slutføres som om det skulle vært avsagt *dom*.

4. Torgeir Austenå og Sverre Øvstedal: *Jordskifteloven med kommentarer*, 3. utg. Oslo 2000, s. 106.

5. Jordskifterettene fikk hjemmel til å holde ekspropriasjonsskjønn som del av jordskifte i 1979, jf. jskl. § 6. Adgangen ble utvidet i 1998. Der skjønn holdes som del av jordskifte, skal prosessen gå etter reglene i jskl. Visse bestemmelser i *Lov om skjønn og ekspropriasjonssaker av 1. juni 1917. nr. 1* er gjort gjeldene, jf. jskl. § 6 b, annet ledd. I skjønn etter § 6, fjerde ledd, skal sakene gå etter reglene i skjønnsprosessloven. Det skal de også i en rekke andre skjønn jordskifteretten kan holde, slik som skjønn etter servitutloven, grannegjerdeloven, vegloven, jordloven og reindriftsloven.

6. *Lov om rettergangsmåten for tvistemål av 13. august 1915 nr. 6* kapittel 12.

7. Jens Edvin A. Skoghøy: *Tvistemål*, 2. utg. Oslo 2001, s. 724 – 725.

8. *Austenå-Øvstedal*, s. 120 og Skoghøy, s. 726.

9. *Ot. prp. nr 57 (1997–98): Om lov om revisjon av lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og andre endringer i einsskilde andre lover*, s. 98.

10. *Lov om Udskiftning m. v. av 13de. Marts 1882 nr. 2*, § 62 og *lov om jordskifte o.a. av 22. desember 1950 nr. 2 (i kraft fra 1. november 1951)*, § 17. *Orskurd er nynorsk for kjennelse*.

2.3 Ikke omtvistede materielle avgjørelser i jordskifteprosessen

Det fleste ikke-omtvisede, materielle avgjørelsene i jordskifterettene er blitt fattet i form av *beslutning* eller *vedtak*. Betegnelsen vedtak har hatt bred anvendelse siden jordskifteloven av 1950, som var skrevet på nynorsk, trådte i kraft. Formen ble brukt for fremme av sak, jf. § 14, første ledd, og for en del materielle avgjørelser. Paragraf 14 ble videreført i jordskifteloven av 1979, samtidig som vedtak også skulle nyttes for å fastsette grenser og retter innen og opp mot skiftefeltet, når dom eller rettsforlik ikke kom til anvendelse, jf. jskl. § 16, vedtak av skifteplan, jf. jskl. § 20, utviding av skiftefeltet, jf. jskl. § 25, fordeling av jordskiftekostnader, jf. jskl. § 76 og fastsetting og regulering av grenser der det ikke er tvist, jf. jskl. § 88.

Fram til lovrevisjonen av 1998 var det ikke noe formkrav til disse beslutningene, utover at det ved to tilfeller skulle begrunnes, jf. jskl. §§ 14 og 20, og at partene skulle ha anledning til å uttale seg før vedtak ble fattet, jf. jskl. § 20. Det var heller ikke noe uttrykt bestemmelse om formen på klarlegging og sikring av grunnlaget for jordskifte, jf. jskl. § 16.¹¹ Etter reglene i tvml., som da regulerte former på avgjørelsene i jordskifteprosessen, jf. daværende jskl. § 97, havnet vedtakene i kategorien «formløse» beslutninger.

I lovrevisjonen ble det satt krav til formen, jf. jskl. § 17 b, og fastlagt hvilke avgjørelser som skulle fattes ved vedtak, jf. jskl. § 17 a. I lovproposisjonen går det fram at departementet ikke bare mente å formalisere en brukt beslutningsform, men å innføre en *fjerde* avgjørelsesform.¹² Avgjørelsesformen skulle omfatte tre kategorier. Det var *regulerende avgjørelser*, dvs. avgjørelser som *endrer* eiendoms- eller rettsituasjonen, det var avgjørelser om *verdsetting*, og det var *rettsfastsettende avgjørelser*, dvs. avgjørelser som *fastslår* hva som er gjeldende rett.¹³ Vedtak skulle dermed nyttes for de fleste materielle avgjørelser hvor det ikke avsies dom eller inngås rettsforlik. Navnlige gjelder det «når retten skal ta avgjerd

som gjeld grenser, rettar eller plikter for ein eller fleire partar», jf. jskl. § 17 a.

De prosessuelle reglene for de tre forannevnte formene for vedtak er forskjellige. *Regulerende og verdsettende vedtak* skal meddeles partene med to ukers merknadsfrist, jf. § 17 a, annet ledd. *Rettsfastsettende vedtak* skal fattes så snart som råd etter at partene har fått anledning til å uttale seg, jf. jskl. § 17 a, tredje ledd. *Rettsfastsettende vedtak basert på enighet* skal forkynnes partene med en frist til å si fra om det inneholder feil eller misforståelser eller om det likevel ikke er enighet, jf. § 17 a, fjerde ledd. Femte ledd inneholder en forenkelt behandling.

Reglene om bruk av rettsmiddel er også forskjellige. Verdsettende og regulerende vedtak kan ankes til jordskifteoverretten, mens rettsfastsettende vedtak, i likehet med dom, kan ankes til lagmannsretten. Dette har vist seg å skape problemer, noe jeg kommer tilbake til.

3 Hensyn bak ordningene med bestemte avgjørelsesformer

3.1 Dom og kjennelse

Hensynet bak ordningen med bestemte, formelle avgjørelsesformer kan generelt sies å være at det skal gå klart fram *hvilke* beslutninger som avgjør *hva*. F.eks. skal det ikke kunne misforstås når retten avgjør realiteten i saken. At riktig avgjørelsesform er nyttest, er også viktig med tanke på partenes mulighet til å nytte rettsmiddel. Dette gjelder særlig i jordskifteprosessen, hvor en har en tosporet rettsmiddelordning.

I forarbeidet til jordskifteloven av 1979 påpekte Jordskiftelovutvalget at det var inkomsekvent at betegnelsen *orskurd* (kjennelse) ble brukt på realitetsavgjørelser som avgjorde en tvist og etter sitt innhold burde være en dom, da dette bl.a. førte til at det ikke ble stilt særlige krav til form og innhold til slike avgjørelser. Utvalget mente at dette kunne rettes på ved å gjøre tvml. § 144 gjel-

11. Spørsmålet om sikring av rettsgrunnlag gjennom «vedtak med en entydig presisering av det essensielle innhold» ble tatt opp av en arbeidsgruppe i 1995, *Jordskifteverkets arbeidsrutiner: rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Landbruksdepartementet*, Oslo 1995.

12. Ot.prp. nr. 57 (1997–1998), s. 69.

13. Ot.prp. nr. 57 (1997–1998), s. 66. Det må tilføyes at det kun er «rettsfastsettende vedtak» som kan sies å være en «ny» form, da de to øvrige har vært vanlig nyttet i skifteplanarbeid.

dende for jordskifte, eller ved å bruke betegnelsen *dom* i stedet for orskurd og samtidig gjøre reglene om dom i tvml. kapittel 12 gjeldende. Utvalget gikk inn for det i sin utredning.¹⁴ Da loven ble vedtatt 21. desember 1979, var «orskurd» byttet med dom. Dette var en viktig klargjøring, da tvml. § 144 om en doms innhold ble gjort gjeldende.

Regelen om at tvister skal avgjøres ved dom, er først og fremst satt av hensyn til partene, som må kunne forvente bestemte former på avgjørelsen, bl.a. må de kunne sette krav om begrunnelse og dens innhold. Partene kan da tydelig se hvorfor de vant eller tapte saken, og dermed bedre vurdere om de skal anke. Begrunnelsen gir også ankeinstansen et grunnlag for å vurdere dommen. Legg merke til at grunngivningen skal «bestemt og uttømmende angi» hva retten har bygd på, og hvilke rettslige vurderinger som er lagt til grunn, jf. tvml. § 144.

Kjennelse blir som nevnt hovedsakelig nyttet for avvisnings-, hevings- og visse prosessledende avgjørelser. Jeg ser da bort fra kjennelser som avgjør kjæremål eller anke, som jeg ikke går videre inn på her. Tidligere skilte en mellom avgjørelsesformen ved avvisning på *formelt* og *materielt* grunnlag. Førstnevnte skulle skje ved kjennelse, mens sistnevnte skulle skje ved «skjønn» eller vedtak (beslutning). Dette hadde sitt utspring i utskiftingsloven av 1882, § 18. Selv om jordskifteloven av 1950 ikke skilte mellom formell og materiell avvisning, la *Christensen* til grunn at skillet den gang fortsatt eksisterte. I dag er tvml. § 137 gjort gjeldende, og avvisning må dermed skje som kjennelse.¹⁵

Kjennelse skal grunngis, jf. tvml. § 164. Det er likevel ikke samme krav til begrunnelse som for dommer. Hvis en ser bort fra materielle realitetskjenninger, som ennå nyt-

tes i noe grad,¹⁶ og som må sies å være dels uheldige og forvirrende, så gir formen partene signal om at det *ikke* er tale om en realitetsavgjørelse.

Den tidligere ordningen hvor en hadde forskjellig avgjørelsesform avhengig om avvisning skjedde på materielt eller annet grunnlag, kunne fortsatt hatt noe for seg, i det sistnevnte kan påkjæres til lagmannsrett (jskl. § 61, tredje ledd bokstav a), mens avvisning på materielt grunnlag kan ankes til jordskifteoverrett. At spørsmålet om på hvilket grunnlag avvisning skjer, kan ha betydning, viser en kjennelse i Hålogaland lagmannsrett. Den hadde sin bakgrunn i et kjæremål over avvisning av et krav om jordskifte. Jordskifteoverrett hadde i saken tatt utgangspunkt i jskl. § 1 og kommet til at kravet falt utenfor definisjonen i nevnte bestemmelse, og funnet å avvise kravet på et formelt grunnlag, da eiendommen ikke var utjenelig i jordskiftelovens forstand. Lagmannsretten la til grunn at saken ble avvist fordi vilkårene i jordskifteloven §1 ikke var oppfylt og anførte:

«Dette er, uansett jordskifteoverrettens egen formulering, avvisning på materielt grunnlag, jf. Austenå/Øvstedal: Jordskifteloven kommentarutgave, 3. utgave (2000) s 276 flg. og den rettspraksis det der er vist til. Når kravet er avvist på materielt grunnlag, kan avgjørelsen ikke påkjæres. [nn] har angrepet jordskifteoverrettens avgjørelse med feil rettsmiddel, og rettsmidlerklæringen må avvises, jf. Skoghøy: Tvistemål (1998 utgaven) s 834 og Rt-1995-173.»¹⁷

3.2 Vedtak

Fram til 1999 var det som nevnt ingen formkrav til ikke-omtvistede materielle beslutninger utover at enkelte av dem skulle

14. NOU 1976: 50: *Revisjon av jordskifteloven*, s. 65.

15. Helge Christensen: *Jordskifteloven med kommentar*, 2. utg. Oslo 1962, s. 59 og *Austenå-Øvstedal*, s. 89.

16. Skoghøy, s. 724, viser til at slike kjennelser nyttes ved umyndiggjørelsesloven §§ 14 og 34, skifteloven § 23, konkursloven § 150 m.fl.

17. Sak LH-2004-01904. Med henvisning til Høyesteretts kjæremålsutvalg, Rt. 1976 s. 887, hvor det var lagt til grunn at det bør gis frist etter tvml. §360 annet ledd til å inngi ny ankeerklæring der det er anvendt feil rettsmiddel, anførte lagmannsretten at «ankedomstolen kan, i stedet for å gi frist for retting avvise rettsmidlerklæringen og gi frist for innsendelse av en ny og korrekt rettsmidlerklæring, jf. Rt-1984-1472 og Schei: *Tvistemålsloven*, bind II, s 962.» Rt. 1995 s. 173 gjaldt avløsning av en bruksrett. Kravet ble avvist av jordskifteretten da det var tvist om eierforhold, mens lagmannsretten etter kjæremål besluttet at saken skulle fremmes. Da dette dreiet seg om en avvisning av materielle grunner i jordskifteretten, jfr. jskl. § 61 tredje ledd, anførte Høyesteretts kjæremålsutvalg at rettsmidlet var anke til jordskifteoverrett og opphevet lagmannsrettens avgjørelse.

grunngis. Det til tross for at de kunne ha stor betydning for partene. Selv om de fleste jordskiftedommere nok la sin flid i å skrive vedtak med begrunnelse etter modell fra dom, noe det også ble oppfordret til i *Standard for føring av jordskiftesaker*,¹⁸ kunne nok graden av begrunnelse variere ut fra i hvilken grad dommeren selv anså det påkrevd. Landbruksdepartementet mente at det var behov for en innskjerping av kravet til utforming av vedtak, noe som ble tatt opp i Ot.prp. nr. 57 (1997–98) hvor det bl.a. het:

«... dei ordinære domstolar si hovudoppgåve er å ta avgjerd i tvistar ... Det er i utgangspunktet relativt uvesentlege spørsmål som vert avgjort formlaust. Slik er det ikkje etter systemet i jordskiftelova. Jordskiftelova inneheld fleire reglar som gjev jordskifteretten kompetanse til å ta avgjerd i spørsmål vedrørande materielle pliktar og rettar for partane, utan at det er regler i jordskiftelova korleis dette skal skje.»¹⁹

På samme sted kritiserte departementet manglende krav til form for avgjørelser om viktigste materielle kompetanseforutsetningene, som etter jordskifteloven § 22, første ledd, uttrykkelig skulle behandles som de formløse avgjørelsene etter tvistemålsloven:

«Departementet ser det slik at tvistemålslova sitt system for inndeling av avgjerder ikkje høver fullt ut for jordskifteretten. Det er spesielt utilfredsstillande at avgjerder i viktige materielle spørsmål skjer formlaust etter tvistemålslova sine regler for «andre avgjerder».

Ved lovrevisjonen av 1998 ble *vedtak* innført som en fjerde formalisert beslutningsform i ny § 17 a (i tillegg til de tre formene nevnt i tvml.).²⁰ Beslutningsformen skulle nyttes i spørsmål om materielle plikter og retter for partene der det ikke forelå tvist eller uttrykt enighet. Videre skulle formen nyttes i spørsmål om fremme av sak.

Innføringen var begrunnet ut fra jordskifterettens karakter. I de alminnelige domstolene er tvistebehandling det sentrale, het det. En tvist vil da enten bli avgjort ved at partene inngår forlik, eller ved at det blir avsagt dom. Rettslig usikkerhet i forkant av fastlegging, eller endring av retts- eller eiendomssituasjonen, er ikke like praktisk ved disse domstolene. I jordskifteretten er dette annerledes. Når et jordskifte er fremmet, skal retten klarlegge eiendoms- og rettssituasjonen i skiftefeltet. Dette må skje uavhengig av graden av uenighet mellom partene, da det er en forutsetning for å gjennomføre skiftet, jf. jskl. § 16. I saker med mange parter vil det ofte også være de som ikke er aktive, og neppe former noen påstand.

Avgjørelsesformen *vedtak* er innført for å gi klare regler for form og innhold i avgjørelser av betydning for partenes materielle rettigheter der det ikke foreligger tvist mellom partene, og er således ment å og ivareta sikkerhet og gi mer forutsigbare avgjørelser.

4 Noen følger av innføringen av vedtak etter jskl. § 17 a

4.1 Rettssikkerhetsgevinst eller unødig formalisme?

Bestemmelsen om vedtak i jskl. § 17 a foreskriver en prosedyre for å sikre *kontradiktorsk* behandling, jf. annet til fjerde ledd. Annet ledd omhandlet *regulerende vedtak*, hvor det er forutsatt at jordskifteretten skal lage et framlegg som partene skal uttale seg til. I forhold til vedtak av skifteplan er for så vidt ikke denne bestemmelsen veldig forskjellig fra den tidligere bestemmelsen i jskl. § 20, første ledd, utover at fristen for å sette fram merknader er forlenget. I ny jskl. § 20 er da også fristbestemmelsen i jskl. § 17 a, annet ledd, innarbeidet.

Tredje ledd omhandler *rettsfastsettende vedtak* og vedtak om *fremming* av sak. I forhold til regulerende vedtak er det ikke satt

18. *Standard for føring av jordskiftesaker etter lov om jordskifte o.a. av 21 desember 1979*, Landbruksdepartementet, jordskiftekontoret 1984, se f.eks. s. 53, 66, 73, 78 og 91. Standarden er imidlertid ikke konsekvent, de finnes også eksempler på «forenklete» vedtak i den, se bl.a. side 11, 43, 48, 61 og 97.

19. *Ot. prp. nr 57 (1997–98)*, s. 66.

20. *Beslutning* er fortsatt en form i jordskifteprosessen, som nå stort sett nyttes på lite viktige prosessuelle spørsmål.

samme krav om at jordskifteretten skal lage et framlegg som partene skal uttale seg til. For øvrig er kravet til kontradiksjon det samme. For fremme av sak er den foreskrevne kontradiksjon antagelig i samsvar med den praksis jordskifterettene har vedrørende skriftlig saksforberedelse.

Fjerde ledd omhandler *rettsfastsettende vedtak hvor partene er enige*, og lyder slik:

«Når vedtaket er rettsfastsettende og bygger på at partene er samde, skal retten forkynne utkastet for partene og gje dei ein frist til å seie frå dersom det inneheld feil eller mistydingar eller det likevel ikkje er semje. Når fristen er ute, skal vedtak fattast så snart som råd.»

Bestemmelsen var bl.a. ment for å rydde av veien misforståelser og feil før et vedtak ble fattet. Samtidig gir det parter som har uttrykt enighet, en angrefrist. Dette var en etter mange jordskiftedommers mening unødvendig tungvint kontradiktorisk prosess for mange av avgjørelsene hvor det ikke forelå uenighet. Disse behandlingsreglene kunne godt medføre at ikke-omtvedste materielle fastsettelsesspørsmål som kom opp i forkant av et rettsmøte, førte til at en sak ble betydelig forlenget tidsmessig. En eventuell ikke-målbar rettssikkerhetsgevinst kunne da stå i fare for å bli spist opp av en lenger periode med rettsuvisse.

Departementet synes å ha blitt oppmerksom på problemet. I 2001 ble jskl. § 17 a endret med tilføyelse av nytt femte ledd (hvor eksisterende femte ledd nå ble sjette ledd)²¹ som innebar at når et rettsfastsettende vedtak bygget på at partene var enige, kan retten i «særlige høve» fatte vedtak som nevnt i fjerde ledd straks. Dette var bl.a. betinget av at partene var enige om slik behandling, og at vedtaket ble lest opp for partene i rettsmøte.²² Slik femte ledd er formet, må bestemmelsen betraktes som en unntaksbestemmelse for å forenkle saksbehandlingen. En står imidlertid i fare for at unntaksregelen kan bli hoved-

regelen. Særlig da de fleste jordskifterettene som har hadde uttalt seg under høringen til denne endringen, ønsket å gå lengre i forenklinga enn det som lå i det vedtatte forslaget.²³

I *Utredning om § 17 a i jordskifteloven* av Svein Jørgensen,²⁴ er erfaringene knyttet til bruken av § 17 a forsøkt kartlagt gjennom en spørreundersøkelse rettet mot jordskiftedommere. I svarene er det bl.a. påpekt at det gjennom saksbehandlingsreglene i § 17 a og § 17 b har det blitt stilt strengere formkrav til begrunnelse og innhold i vedtaket, og dette fører til større ensartethet. Det er videre påpekt at vedtak etter § 17 a skaper rettskraft på en annen måte enn prejudisielle avgjørelser:

«En viktig, positiv side er at bestemmelsene i § 17 a skjærper det kontradiktoriske prinsipp og en god begrunnelse av vedtakene mht innhold og forståelse for partene øker mulighetene for reell prøving. På denne måten blir både parter og dommere mer bevisste på hva som ligger i det enkelte vedtak, bruk av rettsmiddel tydeliggjøres, og en skriftlig saksbehandling gir partene mulighet til å tenke seg om.»

Det blir også påpekt at gjennom en grundig saksbehandling blir mange feil og misforståelser luket bort før vedtak blir fattet og på denne måten ivaretas rettssikkerheten. Således må ordningen lagt på veg ha hatt virkning som forventet.

Jskl. § 17 a har likevel skapt visse utilsiktede virkninger. Disse ligger særlig i skillet mellom *regulerende vedtak* og *rettsfastsettende vedtak*. Sistnevnte har som nevnt sin funksjon i å få fastsatt retts- eller skiftegrunnlaget før en iverksetter jordskifte, bruksordning e.l., der det ikke er inngått forlik eller avsagt dom om dette. Men praksis viser også at den er nyttet for å avgjøre grenseforløp og annet som avslutter en «rettsfastsettende» sak.

Ordningen er som nevnt motivert ut fra kontradiksjon og et behov for mer formali-

21. Endret med Lov av 15. juni 2001 nr. 78 (i kraft 1. juli 2001, etter res. 15 juni 2001 nr. 714).

22. Se Ot.prp. nr 76 (2000–2001) *Om lov om endringer i lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og i enkelte andre lover*

23. Ot.prp. nr.76 (2000–2001), pkt. 4.3.3.

24. Svein Jørgensen: *Utredning om § 17 a i jordskifteloven*, Landbruksdepartementet, upublisert (<http://intra-nett.jordskifte.no/> besøkt 28.11.04), s. 11 – 14.

sert regelverk når jordskifteretten tar beslutninger i forhold som får betydning for partenes materielle rettigheter. Den kan imidlertid skape en mer langtekkelig prosess i førsteinstans, særlig der det foreligger enighet. Dette er også underbygd i undersøkelsen til Jørgensen, hvor mange av jordskifedommerne svarte «at det bør være enklere regler ved enighet og at det i mange sammenhenger er tungvint og overflødig å forkynne utkast til partene.» I dag er det slik at der det foreligger enighet kan det faktisk være en mer omfattende saksbehandling enn der dette ikke foreligger, jf. jskl. § 17 a, hhv. tredje og fjerde ledd. De positive følgene av lovendringen kan i følge Jørgensen komme i motsetning til prosessøkonomi, saksframdrift, unødig formalisme, partenes mulighet for trenering og et teoretisk og rigid regelverk.

4.2 Uryddig situasjon hva gjelder bruk av rettsmiddel

De omfattende saksbehandlingsreglene i jskl. § 17 a, kan, som vi har sett, både ha positive og negative virkninger. Og selv om saksavviklingen kan ta lenger tid og regelverket kan virke formalistisk, styrker regelen partenes rettsikkerhet framfor å svekke den. Forholdet er imidlertid mer problematisk i relasjon til bruk av rettsmiddel mot avgjørelser fattet med hjemmel i jskl. § 17 a. Her kan det i større grad hevdes at reglene kan svekke partenes rettsikkerhet.

Allerede i utskiftingsloven av 1821 var det et tosporet system for bruk av rettsmiddel.²⁵ I § 12 het det at «Tvistigheder om Eiendomsret, indbyrdes Rettigheder, eller Brug i sameiet,... kan påankes til høiere Ret, hvorimod Twistigheder angaaende selve Delingen og Delingsplanen endelig avgjøres av overskjønn». Røttene til denne ordningen er langt eldre, og finnes antagelig i våre eldste regler om skjønn. Ordningen ble ført videre i utskiftingsloven av 1857 og er i prinsippet den

samme ordning som vi har i dag. I følge Austenå - Øvstedal har dette «dobbelte» rettsmidelsystemet «skapt vanskar på fleire måtar. Det gjeld m.a. valg av rettsmiddel, fristar, kompetanse m.m.»²⁶ Lovendringen av 1998 gjorde systemet ennå mer uoversiktlig.

I forbindelse med høringsnotatet til denne lovendringen var ikke spørsmålet om bruk av rettsmiddel for den nye avgjørelsesformen vedtak særskilt drøftet, og det var således ikke lagt opp til at de forskjellige formene for vedtak skulle ha forskjellig ankeinstans. Basert på høringsuttalelse fra Den Norske Advokatforening, hvor det bl.a. ble påpekt at det i rettsfastsettende vedtak kunne være tatt stilling til «kamouflerte rettstvistar» og at det kunne være en glidende overgang mellom rettsuvisse og tvist, kom Landbruksdepartementet til at det «ikkje er heldig å ha ulike ankeregular for rettsfastsettende vedtak og dom».²⁷ Dette medførte at rettsmiddelet mot rettsfastsettende vedtak ble endret. I opplistingen i jskl. § 61, annet ledd, over hva som kan påankes til lagmannsrett, finner en bl.a. rettsfastsettende vedtak etter § 17 a sammen med dom. Regulerende vedtak eller andre vedtaksformer er ikke med her.

Dette skillet har i ettertid ikke vist seg å være så «heldig» som antatt, men derimot med på å skape uklarhet. Parter kan ha problem med å se skillet mellom rettsfastsettende og regulerende vedtak. Regulerende vedtak²⁸ vil lett bli oppfattet som rettsfastsettende, da det kan argumenteres for at de fastsetter både faktiske og rettslige forhold, basert på vurderinger av hva som følger av gjeldende rett.²⁹ Dette uklare skillet er særlig uheldig idet ankefristene er preklusive, noe som innebærer at valg av uriktig rettsmiddel kan føre til rettstap.

Rettspraksis etter lovrevisjonen av 1998, viser at det ikke bare er selvprosederende parter som har hatt problemer med å skille de to avgjørelsesformene og således har anvendt feil rettsmiddel. Reglene for bruk av

25. Lov angaaende Jord og Skovs Udskiftning af Fællesskab af 18de August 1821.

26. Austenå-Øvstedal, s. 256.

27. Ot.prp. nr 57 (1997-98), s. 80.

28. Også omtalt som *rettsendrende*, i motsetning til rettsfastsettende som også er omtalt som *fastsettende* vedtak.

29. Austenå - Øvstedal, s. 266, har påpekt en annen uheldig side ved rettsmiddelordningen. «Problemet gjeld i dei tilfelle der ei grense blir fastsatt ved eit rettsfastsettende vedtak og ein eller flere parter meiner det er gjort feil med omsyn til kart, utrekingar eller målearbeid, skal då slike feil av meir teknisk karakter leggst fram for lagmannsretten til overprøving. Det verkar ikkje rasjonelt når ein ser dette i samanheng med regelen i jskl. § 72.1.» De har også påpekt at dette forholdet ikke ble drøftet i forarbeidet til lovendringene i 1998.

rettsmiddel er blitt så vidt kompliserte at de ved flere anledninger er blitt gjenstand for prosedyre og behandling i ankeinstansene.

I forbindelse med et kjæremål over en avvisning av anke i en jordskiftesak måtte Høyesteretts kjæremålsutvalg ta stilling til skillet mellom de to vedtaksformene. Bakgrunnen for kjæremålet var en anke på en avgjørelse i jordskifteretten hvor en grunneier ble pålagt å anlegge ferist og selv dekke kostnadene ved dette.³⁰ Den ankende part oppfattet vedtaket som rettsfastsettende, og anket dette inn for Eidsivating lagmannsrett. I sin avgjørelse viste lagmannsretten bl.a. til Ot. prp. nr. 57 (1997–98), s. 58 (skal være 76) hvor det het «at grunngevinga av regulerende vedtak skal byrje med det rettsgrunnlag reguleringa byggjer på, d.v.s. den faktiske og rettslige situasjon jordskifteretten legger til grunn for reguleringen.»

Lagmannsretten viste deretter til at rettsgrunnlaget for et regulerende vedtak kunne være fastslått på forhånd, f. eks. gjennom en dom eller et rettsfastsettende vedtak etter §17 a:

«Det fremgår imidlertid at det ikke er nødvendig at rettsgrunnlaget gjøres til gjenstand for særskilt dom eller rettsfastsettende vedtak. I den grad rettsgrunnlaget ikke er rettskraftig avgjort på forhånd, vil rettens vurdering av den faktiske og rettslige situasjon kunne brukes som ankegrunn av en part som er misfornøyd med et regulerende vedtak. Det er imidlertid selve det regulerende vedtak som må gjøres til anke-gjenstand. Det er ikke anledning til å anse jordskifterettens prejudisielle avgjørelse av rettsgrunnlaget som et rettsfastsettende vedtak, som kan gjøres til gjenstand for særskilt anke.»³¹

Lagmannsretten la deretter til grunn at vedtaket var regulerende. Rett rettsmiddelinstans var dermed jordskifteoverretten og anken ble avvist. Avvisningen ble påkjært til Høyesteretts kjæremålsutvalg. I kjæremålet ble det bl.a. anført at anken gjaldt et retts-

fastsettende vedtak, og at anke derfor skulle gå til lagmannsretten. Den kjærende part anførte bl.a. at det ikke fremgikk av forarbeidene, hvorvidt man har tenkt seg at et vedtak kunne være av blandet art, noe som sannsynligvis forelå i dette tilfellet. Han påpekte deretter at jordskifteretten skulle ha konstatert tvist, med dom som avgjørelsesform. Uansett om det var et vedtak eller en dom, ville rettsmiddelet vært anke til lagmannsretten, jf. jskl. § 61 annet ledd.

Avslutningsvis anførte den kjærende part at vedtaket, når det ikke var nærmere angitt hvorvidt det var regulerende eller fastsettende, måtte fortolkes med henblikk på hvorvidt det hovedsakelig fastsatte gjeldende rett etter en vurdering av historiske fakta, eller om det fastsatte en fremtidig ordning.³²

Det må her være lov til å legge til at argumentene til den kjærende part for så vidt kan ha noe for seg, men i en avveiegssituasjon, ble de ikke funnet å ha tilstrekkelig tyngde. Argumentene viser også hvor komplisert jordskifterettens ankeordning er blitt.

I kjæremotpartens tilsvarende ble det anført at når det gjaldt rettsfastsettende vedtak, var det av konserverende art, hvor formålet var å fastlegge en mulig latent tvist om rettsgrunnlaget for et jordskifte. I dette tilfellet forelå det tvist om etablering av et stengsel for beitedyr som igjen skapte behov for en regulering. Etter utveksling av prosesskrifter bl.a. om hvilken ankeinstans som var den rette, fastholdt kjæremotparten at vedtaket var av regulerende art.

Høyesteretts kjæremålsutvalg kom til at kjæremålet ikke kunne føre fram. Utvalget refererte til lovendringen fra 1998, og dennes begrunnelse, før det fortsatte med å si at

«... vedtak om anlegg av ferist og hvem som skal bære omkostningene ved denne, ikke kan anses som dom. Etter kjæremålsutvalgets oppfatning kan vedtaket heller ikke anses som et rettsfastsettende vedtak. Selv om vedtaket bygger på en vurdering av hva som følger av gjeldende rettsregler, er det vedtaket som pålegger [NN] å anlegge og

30.Sak nr. 5-1999 for Valdres jordskifterett.

31.LE 2000-00076, gjengitt fra <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wifbas?HRA=on> (besøkt 20.07.04)

32.Rt. 2000, s. 1162 på side 1163–64.

bekoste ferist. Vedtaket må etter dette anses som et regulerende vedtak, og det følger da av jordskifteloven § 61 siste ledd at rett ankeinstans er jordskifteoverretten. Anken til lagmannsretten over vedtak om anlegg av ferist og hvem som skal bære omkostningene ved denne, må etter dette avvises.»³³

Et liknende forhold, hvor Borgarting lagmannsrett tok stilling til om et vedtak var rettsfastsettende eller regulerende, påfulgt av behandling i Høyesteretts kjæremålsutvalg, var oppe nylig. Saken startet i Nedre Buskerud jordskifterett, som i november 2001 hadde vedtatt å gjennomføre et make-skifte av 147 m² skog, bl.a. for at A skulle kunne framføre en skogsvei.³⁴ Den ankende part B, anførte at saken skulle vært avvist da det verken forelå sameie eller sambruk, og formålet med kravet alene var å komme frem med tømmer over B's eiendom. Et så begrenset formål var ikke hjemlet i jskl. § 2.

Også her var det usikkerhet om vedtaksformen. B anførte at vedtak etter jordskifteloven §17 a første ledd om flytting eller regulering av grenser er rettsfastsettende, jf. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 22. mai 2001, der det å trekke en grense på grunnlag av en rettskraftig dom ble ansett som et rettsfastsettende vedtak.³⁵ Dette måtte desto mer gjelde når hele arealer byttes. Han påpekte også at hvordan jordskifteretten betegnet sin avgjørelse, ikke var avgjørende for valget av ankeinstans, jf. Rt. 1998 s. 694,³⁶ og videre at det var unødig komplisert om en anke på rettsanvendelse måtte gå gjennom jordskifteoverretten.

A på sin side anførte at anken måtte avvises, da jordskifteretten hadde gjort et regulerende vedtak. Borgarting lagmannsrett gav A medhold:

«Rettsfastsettende vedtak er avgjørelser som fastsetter hva som er gjeldende rett mellom partene på avgjørelsetidspunktet, jf. Austenå og Øvstedal side 270. Noe slikt vedtak foreligger ikke i denne saken. Make-skiftet medfører en rettsendring. [A] vil tape eierrådighet over et areal mot å erverve eierrådighet til et tilsvarende areal et annet sted, og han får et båt feste. Det foreligger derfor et rettsregulerende vedtak, som skulle vært innanket for jordskifteoverretten.»³⁷

B påkjærte avgjørelsen. Høyesteretts kjæremålsutvalg fant enstemmig klart at kjæremålet ikke kunne føre fram.³⁸

Som en ser i begge de to nevnte sakene, ble rettsmiddeladgangen avskåret som følge av at den ankende part ikke hadde vært klar over hvilken type vedtak som var tatt.

Eksempelene jeg her har vist til, er de som har gått til Høyesterett. Omfanget av «feil-ankede» avgjørelser med påfølgende rettstap er trolig større ved underinstansene.

4.3 Er rettsfastsettende vedtak nødvendig?

For de som har ivret for at jordskifterettene skal bli mer «domstolstilnærmet», kan dette spørsmålet kanskje virke provokatorisk. Jeg mener ikke med dette å foreslå og avskaffe den avgjørelsesformen som ble innført i 1998 i jskl. § 17a. Spørsmålet er om det er behov for en form for vedtak som skal ankes til de

33.Rt. 2000, s. 1162 på side 1165–66.

34.Sak nr. 30-2000 for Nedre Buskerud jordskifterett.

35.RG 2003 Borgarting, s. 1216 på s. 1218. Kjæremålet det var vist til gjaldt avvising av en anke i jordskiftesak. Kjæremålsutvalget redegjorde for skillet i jordskifteloven mellom regulerende, verdsettende og rettsfastsettende vedtak, fremmingsvedtak og dom, og la til grunn at Østfold jordskifteretts vedtak av 8. mars 2000 som beskrev hvordan deling skal gjennomføres på grunnlag av en lagmannsrettsdom, var å anse som et rettsfastsettende vedtak. Selv om anken var erklært for riktig instans, var forholdet rettskraftig avgjort og ble derfor avvist (HR-2001-00249).

36.En anke til jordskifteoverretten over en avgjørelse betegnet som dom var blitt avvist. Den ble påkjært til Gulating lagmannsrett, som la grunn til formen på jordskifterettens avgjørelse, ikke uten videre var avgjørende for rettsmiddelbruken. Lagmannsretten la imidlertid til grunn at avgjørelsen også etter sitt innhold var en dom etter jskl. §17, bl.a. fordi jordskifteretten hadde foretatt rettsanvendelse og truffet avgjørelse om partenes rettigheter, og således skulle vært anket til Lagmannsretten. Høyesterett fant at lagmannsrettens lovtolkning var riktig og avviste kjæremålet.

37.RG 2003 Borgarting, s. 1216 på s. 1220.

38.HR-2003-00966-1 (ubegrunnet), avsagt 26.08.03, Se <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wifthen?HR-2003-00966-1> (besøkt 20.07.04)

alminnelige domstolene. Eller sagt på en annen måte; eksisterer det behov for å skille mellom rettsfastsettende og regulerende vedtak med tanke på bruk av rettsmiddel? Det må videre være legitimt å spørre om avgjørelser som ikke gjelder regulering, og hvor det ikke foreligger tvist eller uttrykt enighet, hvor formålet er å «fange» enigheten, har et slikt omfang at de forsvarer å ha en egen rettsmiddelordning som skiller seg ut fra øvrige vedtak.

I den grad det foreligger «kamouflerte tvister», slik advokatforeningen påpekte i høringsuttalelse til lovendringen av 1998,³⁹ bør jordskifteretten forsøke å avduke disse for så å behandle dem som tvister etter tvml. § 137, slik at de dermed kan ankes til lagmannsrett. Anke over øvrige vedtak som fastsetter rettsgrunnlaget før et jordskifte igangsettes, eller avgjør eiendoms- eller bruksrettsforhold, hvor det ikke er tvist eller uttrykt enighet, må kunne erklæres overfor jordskifteoverrettene. Å anta at jordskifteoverrettene ikke kan behandle anker i slike spørsmål på en forsvarlig måte, selv om det kan være rettslige spørsmål, må etter mitt skjønn være å undervurdere denne anke-domstolens faktiske kompetanse.

Jordskifteoverrettene vil dessuten ha bedre grunnlag for å prøve en rekke forhold knyttet til fastlegging av grenser og rettsforhold som tidligere er beskrevet i utgangsdokumenter, jf. Austenå og Øvstedals anmerkninger med omsyn til kart, uttrekninger eller målearbeid.⁴⁰

Ved i større grad å «skille ut» tvister og avgjøre disse ved dom, vil det være naturlig å endre rettsmiddelsystemet slik at jordskifteoverrettene behandler alle anker over vedtak etter jskl. § 17 a. Således vil en også klargjøre rettsmiddelbruken og forenkle ankesystemet.

Forhold som er omtvistet, må fortsatt avgjøres ved dom. Dette vil medføre at det fortsatt vil kunne bli behov for å anke til to forskjellige ankeinstanser. Om dette er et argu-

ment for å avvikle det tosporede rettsmiddel-systemet som har fulgt jordskiftebehandlingen siden 1821, slik Løken-utvalget har foreslått, vil jeg ikke gå videre inn på her.⁴¹

5 Avslutning

Jordskifterettene avgjør som vi har sett, en rekke spørsmål med materielt innhold uten at det nødvendigvis foreligger tvist. Dette har medført at jordskifteretten har hatt behov for en egen beslutningsform. Denne beslutningsformen har utviklet seg over tid, men har først formelt blitt innført ved lovrevisjonen av 1998 som *vedtak* etter jskl. § 17a. Denne formaliseringen må sies å ha vært på sin plass, sett i forhold til utviklingen med en mer domstolstilt nærmet jordskifterett og jordskifterettens utvidede saklige kompetanse.

Bestemmelsene om kontradiksjon som ble inntatt ved lovrevisjonen i 1998 viste seg å være unødig tungvint i enkelte saker. Dette ble «justert» ved lovrevisjonen i 2001 hvor man vedtok en unntaksbestemmelse som forenkler saksbehandlingen.

Lovrevisjonen av 1998 har imidlertid medført en utilsiktet virkning. Et allerede komplisert rettsmiddelsystem er blitt mer komplisert. Problemet ligger særlig i å definere skillet mellom *rettsfastsettende* og *regulerende* vedtak. For de som ikke er inne i jordskifteprosessens begrepsterminologi er det vanskelig å skille de to formene for vedtak. Spørsmålet er blitt så vidt uoversiktlig at det ved flere anledninger har vært gjenstand for behandling i Høyesteretts kjæremålsutvalg. De kjæremålsavgjørelsene det er vist til foran, viser med klarhet at de som ikke treffer på det prosessuelle, dermed ikke får realitetsbehandlet sin anke. Dette er en situasjon en vanskelig kan forsvare over tid, og som det kan settes spørsmål ved om den er i overensstemmelse med menneskerettighetskonvensjonen artikkel 13 om retten til et effektivt rettsmiddel.⁴²

39.Ot.prp.nr. 57 (1997–98), s. 80.

40.Se fotnote 29 under pkt. 4.2 foran.

41.*Utvalget* mente at det var naturlig å vurdere endringer i den tosporede ordningen: «Enkelte avgjørelser skal ankes til jordskifteoverretten, andre avgjørelser til lagmannsretten. I en del tilfeller kan det være vanskelig å avgjøre om anken skal sendes jordskifteoverretten eller lagmannsretten. ... *Utvalget* mener at det er ressurs- og tidkrevende å måtte anke til begge instanser. NOU 2002: 9: Jordskifterettens stilling og funksjoner, kapittel 9.3.6.2

42.*Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter*, trådt i kraft som norsk lov ved vedtagelse av *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* av 21. mai nr. 30 1999.

Rettsmiddelet for rettsfastsettende vedtak var ikke særskilt drøftet i lovforarbeidet til lovrevisjonen av 1998. At lovgiver etter forslag fra departementet falt ned på advokatforeningens forslag uten grundig drøfting, synes ikke å ha vært tilstrekkelig gjennomtenkt. Samtidig kan det oppfattes som et manglende tillitsvotum til jordskifteoverrettene. En forenkling av rettsmiddelordningen, hvor alle vedtak kan ankes til jordskifterettene, samtidig som tvist og «uenighet» blir avgjort ved dom, vil etter mitt skjønn ikke medføre noen nevneverdig rettssikkerhetsrisiko i forhold til å behandle anker over avgjørelser med juridisk kompleksitet. Derimot vil det medføre en rettssikkerhetsgevinst, både i forhold til å behandle fastsettende vedtak hvor det er behov for kartteknisk kompetanse, og i forhold til at parter ikke erklærer anke overfor feil ankeinstans og således lider rettstap.

Denne så vidt uklare situasjonen vedrørende bruk av rettsmiddel gjør under alle omstendigheter at spørsmålet om en revisjon av rettsmiddelordningen i jordskifteprosessen tvinger seg fram. Hvis ikke jordskifteoverrettene kompetanse kan utvides til å gjelde alle vedtak etter jskl. § 17 a, kan tiden være kommet for å vurdere om en skal beholde det et tosporet rettsmiddelsystem.

Inntil videre bør jordskiftedommerne i sine avgjørelser etter jskl. § 17 tilkjenne hvilken type vedtak som er nyttet, samtidig som en ikke bør fatte avgjørelser som både kan være regulerende og rettsfastsettende i sitt innhold i et og samme vedtak.

Henvisninger

Forkortinger

Austenå-Øvstedal:

Torgeir Austenå og Sverre Øvstedal: *Jordskifteloven med kommentarer*, 3. utg. Oslo 2000.

Christensen:

Helge Christensen: *Jordskifteloven med kommentar*, 2. utg. Oslo 1962.

Jørgensen:

Svein Jørgensen: *Utredning om § 17 a i jordskifteloven*, Landbruksdepartementet, upubl./publ.

på jordskiftrettens interne nettsted (<http://intranett.jordskifte.no/> besøkt 28.11.04).

Lovrevisjonen av 1998:

Lov om endringar i lov av 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og endringar i einskilde andre lovar av 18. desember 1998 nr. 84.

NOU 1976:50:

NOU 1976:50: *Revisjon av jordskifteloven.*

NOU 2002: 9:

NOU 2002: 9: *Jordskifterettens stilling og funksjoner.*

Ot. prp. nr 57 (1997–98):

Ot prp nr 57 (1997–98): *Om lov om revisjon av lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og andre endringar i einskilde andre lover.*

Ot. prp. nr 76 (2000–2001):

Ot prp nr 76 (2000–2001): *Om lov om endringar i lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og i einskilde andre lover*

Ravna:

Øyvind Ravna: «En sammenlikning av prosessforutsetninger i sivilprosessen og i jordskifteprosessen» i *Kart og Plan* 2004 (64) nr. 1 s. 20–34.

Schei:

Tore Schei: *Twistemålsloven med kommentarer*, Bind I og II, 2. utg. Oslo 1998.

Skoghøy:

Jens Edvin A. Skoghøy: *Twistemål*, 2. utg. Oslo 2001.

Jskl.:

Lov om jordskifte o.a. (jordskifteloven) av 21. desember 1979 nr. 77.

Jordskifteloven av 1950:

Lov om jordskifte o.a. av 22 desember 1950 nr. 2.

Jordskifteverkets arbeidsrutiner:

Jordskifteverkets arbeidsrutiner: rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Landbruksdepartementet. Oslo 1995.

Tvml.:

Lov om rettergangsmåten for twistemål av 13. august 1915 nr. 6

RG:

Rettens Gang. Utgitt av Den Norske Advokatforening (Oslo 1933–)

Rt.:

Norsk Retstidende. Utgitt av Den Norske Advokatforening (Oslo 1836–)